

KUVADIK
NR 1935

SISU:

Väärtkirjandust.

A. Piip: Võitlus rahu eest. Artikkel.

L. Sapotzki: Rahu hääled. Artikkel.

A. Aspel: Ühe suure rahusõbra surm. Artikkel.

E. Ahas: Jaan Koort. Artikkel.

H. Talvik: Aleksander Puškin (järg). Artikkel.

A. Sang: Ma üksikuna. Luuletis.

B. Kangro: Tuuline. Luuletis.

A. S. Puškin: Talve tulek. Luuletis. Tõlkind A. Oras.

K. Allik: Kui päike kutsub (järg). Matkakirjeldus.

A. Elango: }
H. Mark: } Fr. Olupi lahkumise puhul:

K. Praakli: Porkunist ja muust.

Liidu teateid.

Väärtkirjandust.

KANTELETAR. I osa — Soome rahva kangelaslugusid, ballaade ja legende. 372 lk. Hind 5 kr. 50 s., köites 6 kr.

II osa — Soome rahva tundelaule, tarkus- ja nõidusluulet. 258 lk. Hind 4 kr., köites 4 kr. 50 s.

Tõlkind ja sisse juhatand A. Anni. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. Tartus 1930 (I osa ja 1931 (II osa).

Neist Soome rahvaluule antoloogiaist astub lugejale vastu omapärane, arhailine, isesuguse ja tervikliku elutundega luuleilm, mis veetleb eeskätt primitiivsuse ja looduslähedusega. Anni rõhutab oma (I köite) eessõnas, et neis laanepiigade ja kõrvetaatide „igirunodes“ on seda siseelu — nii lihtne kui see ongi — v a h e t u väljenduse jõudu, loodusinimese k o n k r e e t s u s t ja m e e l e o l u e h t s u s t, mis ikka jälle kipub kaduma mõistuspäranevas ja oma tehnilise liigteadlikkuse tõttu mehhaniseerivas kirjaluules. „Neis on seda üldinimlikkust, mida nii raske on säilitada sääl, kus taotellakse uut ja siis erandlikku, s. o. kunstkirjanduses.“

Kuigi runolüürika oma isiklikkuses ja tundeatsuses tundub olevat nüüdis-elulisem ning väärtuslikum, ei puudu ka omapärast ilu kangelaslugudegi mehises hoos ja lendavas fantaasias, ballaadide draamatilises jõus ja legendide inimlik-kristlikus pehmuses.

„Kui midagi Soomest, siis eriti seda võime kasustada endagi hingesügavuste mõõtmiseks.“ F. O.

William Shakespeare: TAANI PRINTS HAMLET. Draama 5 vaatuses. Tõlkind A. F. Tombach-Kaljuvald. Ants Oras'e sissejuhatus. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. Tartus, 1930. 170 lk. Hind 3 kr., köites 3 kr. 50 s.

Prof. Oras väidab: „Olen ühes lõpmatu hulga muudega veendund, et nii laia haardega kirjanikku, kes oleks ühtlasi nii intensiivne kui Shakespeare, ei ole uuel ajal üldse olemas.“

Shakespeare'i (1564—1616) komplitseerituim teos on „Hamlet“, millest igal uuel lugemisel tunneme end ammutavat midagi uut. Autor on „Hamlet'is“ ära öelnud kogu renessaansiaja mõtte ja filosoofia.

Hamlet on täiesti vastandkuju Irydionile. Talle on omane lakkamatu pessimistlik kõhklus maisuse ja ebamaisuse, teo ja mõtte, elu ja surma vahel. Kõige kaduvik, kõige tühjus, kõige roojus vaeavad Hamletit, seda mõtlikku printsi. Teovõimetu uneleja Hamleti teisikuid on meiegi kirjanduses terve rida: Felix Ormusson, Taavet Soovere j. t.

F. O.

Noorsoo enesekasvatuse ja elureformi ajakiri.

№ 5

XII aastakäik 1. novembril 1935

„Kevadikule“ prof. A. PIIP.

Võitlus rahu eest.

Sõjad on sama muistsed kui inimsoo ajalugu. Vaatamata sellele ei ole inimene tahtnud iialgi leppida tema vältimatuse mõttega, vaid on katsunud leida vahendeid, kuidas lahendada rahvusvahelisi tülisid, möödudes relvade tarvitamisest. Eriti õhutatakse rahvusvahelise kohtu tähtsust.

Viimase tuhande aasta kestel leiame hulka kavasid alalise rahu kindlustamiseks, kuid need jäid vaid ilusaiks unelmaiks, kuna sõda ennast peeti kõrgemaks rahvasteliikluse nähteks. Säärase vaate vastu läheb võitlus eriti elavaks läinud sajandi kestel, kus tekib uus mõttevool, mis kuulutab sõda sõjale. See võtab endale nimeks rahuliikumise ehk patsifismi, mis esineb mitmel kujul.

Ühed patsifistidest kuulutavad kogu igale relva tarvitamisele põhjenedes vangistamise puhul jüngritele antud õnnistegija käsu ühekülgsel ja ebaõigisel arusaamisel: „pista oma mõõk tuppe, sest kõik, kes mõõga haaravad, saavad mõõga läbi hukka.“ See on

patsifismi äärmine areng (selle kohta pikemalt vt. Anna T. Nilsson, Rahuliikumise ABC, Tallinn, 1935).

Teised patsifistid püüvad märksa lähemal tegeliku elu nõuetele, kus absoluutne resignatsioon ehk igasugusest kurjale vastupanust hoidumine suurendab vaid inimsoo kannatuse määra. Need vaid soovivad, et relvu ei tohi tarvitada pealetungiks oma maiste ehk n. n. rahvuslike sihtide saavutamisel. Selle voolu pooldajate arv on alatasa tõusnud. Samane on ka kogu uue inimsoo ajalugu, nii palju kui see peegeldub Rahvasteliidu tegevuses, eriti aga on väljendatud kõikide riikide poolt Pariisis 1928. a. allkirjutatud Briand-Kelloggi paktis sõja hülgamise kohta.

Kui meie neil päevil, kus üks suurriik on silmnähtavalt asunud relvade rakendamisele oma rahvusliku poliitika vahendina, kõneleme võitlusest rahu eest, siis teeme seda just viimases mõttes, mõistes hukka kallaletungimise sõja. Ja säärast rahuarmastust

Rahu hääled.

Surev sõdur kõneleb: Mu Jumal! Ma rändan surmamerre ja ometi armastasin ma rõõmu ning naeru ja ei mõelnud surmast — häda mulle! Issand! Ainult üht anna mulle troostiks: ära lase inimtulevikku olla pime, nagu ei oleks ma kunagi lahkunud elust, mida ma nii kuumalt armastasin, mis veel võitluse metsikus tantsus mu aadreis mühas! Oo, ära lase mind asjata langeda õhe! Lase mind mu surmas tunda inimsoo palaviku lõppu! Jumal — tee sellest viimsest hingetõmbest pasunahääl, mis kõikjal kuulutaks: Rahu mäel ja orus, rahu igavesti!

John Galsworthy.

Vägivald pühitseb võitu teise järel. Kogu maailm on relvus, et end „kaitsta“ ja silmnähtavaim pääletungija ei ole pääletungija, vaid enda kaitsja. Ja kui silmapilgul tungitakse pääle, ei ole see siiski muud kui „kaitsmine“ tuleviku jaoks. Erakõnedes käsitellakse sõja sügavtraagilisi sündmusi nalja ja naeruga, nagu oleks tuhandete inimeste tapmine ainult lõbus jalgpallivõistlus.

Ja rahu? Harmooniline rahvaste kooselu? Kes tohib tõsiselt esineda mõttega, et suurimal ühiskonnal — inimkonnal — samuti on õigus nõuda korraldatud rahvaste kooselu nagu igal rahval, igal riigil õigus on nõuda, et ta linnad ja maakonnad relvadega üksteist ei hävitaks ega rööviks. Kui öeldakse, et rahvad samuti rahulikult üksteisega elama peaksid, siis vastatakse enamasti: see ei sünni kunagi! Utopia! Kust võtavad need inimesed julguse olla prohvetid? Kuidas nad julgevad määrata ette, mis on aastakümnete, -sadade või -tuhandete

pärast? Kas need inimesed ei ole kunagi mõelnud sellele, millised oleksid küll ürginimese ennustused tänapäeval? Mis tulevik toob, ei või keegi täpsalt öelda, aga seda, mida meie, praegu elavad inimesed, oma sügavaimas sisemuses tahame, seda peaksime me avameeli tunnistama igasuguste kaunistusteta ja fraasideta. Kas me tahame inimsoo rahulikku kooselu oma maakeral või tahame me ikka veel küünilist rahvaste vastastikust hävitamist tapmise ja verevalamisega — nimetatud sõjaks või „endakaitseks“.

Kes aga tahavad rahu, peavad kuulama rahu hääli, tõelise inimsuskultuuri hääli, mis luudab kõik teised kultuurid. Esijoones peab aga olema hädad tahet selleks, et ehitada suurt rahu ühiskonda. Vägivalla organisatsiooni vastu peaks veel tugevam rahu ja harmoonilise inimkonna organisatsioon astuma. Soovides ja püüdes seda teenitakse oma riiki ja rahvast suurimal määral.

ehk patsifismi on vaja arendada.

Mis puutub aga relvade tarvitamisele oma rahva ja riigi kaitseks, siis tuleb seda pidada õilsaks ja kõrgeks, iga kodaniku eluülesandeks. Eriti meie, kui väike riik, ei mõtlegi iialgi võtta kätte relva ülekohtuselt teistele kallaletungimiseks — ja selles peitub meie rahuarmastus. Rahu ise ja julgeolek on aga säärasead suured aarded, mida ei säilitata hooleta ja vaevata,

tarbekorral käsitades ka relva oma vabaduse kaitseks, mis meie ülemkohustus.

Sellepärast on tähtis, et meie noorsoos püsiks rahuarmastuse vaim, kuid seda aktiivselt: võitluses rahu eest seisame alati valvel ja oleme valmis andma oma isamaa kaitseks kõik, mis meil on, olgu see meie vara või meie elu.

Ühe suure rahusõbra surm.

Tänavu sügisel jäi maailm leinama meest, kes kõigist kaasaegseist oli võib olla tuliseimalt pühendunud rahuideele. Mõtlen prantsuse kirjaniku Henri Barbusse'i, kes suri 30. augustil ühes Moskva haiglas. Kaua aega arenenud kopsuhaigus, mis sai alguse maailmasõja kaevikus, murdis 63 eluaastas selle väsimatu mehe energia.

On öeldud, et see Henri Barbusse, keda tundis maailm, oli sündinud alles maailmasõja kaevikus. Maailmasõjani tunti vaid õrnahingelist poeti Barbusse'i, kes oli alanud oma kirjanduslikku karjääri äärmiselt tundehehla luulekoguga, mille pealkiri „Nutunaised“ (1893) peegeldab ilmekalt ta melankoolseid meeleolusid. Tundeergaks ja sissepöörduv luuletajaks jäi Barbusse ka oma järgmistes romaanides: „Palujad“ (1903) ja „Põrgu“ (1908, eestik. tõlge 1929), mida on võrreldud hapra hinge valukarjatusega elu paljude tooruste ja mõttevõtte vastas.

Barbusse'i elu oli olnud sinnani vaikse ja enesesse sulgunud vaimuiniemese oma. Ta saatus näis juhtivat teda raamatutest raamatute, mõtisklustest mõtiskluste juurde. Sündinud 1873. a. tuntud haritlasperekonnas oli ta lõpetanud hõlpsasti ja silmapaistva andekusega oma üldhariduslikud õpingud gümnaasiumis ja kirjandusajaloo stuudiumi ülikoolis. Algaja poeedina sattus ta Pariisi kirjandusringidesse ja võttis osa „Variété“-nimelise ajakirja ümber koondunud nooremate literaatide rühmitusest, kuhu kuulusid muide sellised hilisemad kuulsused nagu romaanikirjanik Marcel Proust, arvustaja Léon Blum ja peen luuletaja Fernand Gregh. Abielludes Catulle Mendès'i, omaaja silmapaistva literaadi tütrega, näis ta sulguvat veel enam kirjanduslikkude salongide vaikusse. Ta esimesed romaanid, enne kõike „Põrgu“, reedavad ometi juba sellest

ajast kogu eluavarusele avatud siseimist tundlikkust, mis oli võimeline paljude kannatusi tundma enda omadena.

1914. a. sündmused tõid sellesse ühtlasesse arengusse järsu pöörde. Kohusetunde ajal, mis oli koolipõlvest saadik üks ta iseloomu põhijõude, astus Barbusse vabatahtlikuna sõjaväkke. Saksa keisririigi ja imperialismi vastas nägi ta siis enda ülesannet kaitsta oma kodumaa inimõiguste ja vabaduse ideaali. Ta laskis end määrata eesliini üksusse, kus täitis lõpuni erandliku ustavusega, nagu tõendavad ta korduvad esiletõstud väeosa päevakäskudes, oma süngeid sõdurikohuseid. Kirjaniku habras tervis ei pidanud kaevikusõja pingutusile ometi kahte aastatki vastu. 1916. aastal interneeriti Barbusse kokkuvarisenuna haiglasse, kust ta ei jõudnud enam tegevasse väkke.

Juba liinil oli Barbusse hakanud kirja panema oma otseseid muljeid kaevikuelust. Haiglas paranedes jätkas ta seda aruannet, kuni 1916. a. lõpul ilmus ta suur sõjaromaan „Tuli“. See on jäänud maailmasõjast valdavaimaks mälestusmärgiks, mis tõenäoliselt elab üle kogu hilisema sõjakirjanduse laine. Barbusse nimetas oma teost ühe rühma päevikuks. See tahtis olla ainult absoluutselt siiras kujutus sellest tõelusest, mille keskel kirjanik oli elanud oma elu vapustavaimad aastad. Esteetilised kaalutlused olid taganenud sisetarbe ees anda alasti tõde sellest maailmast, mida sõja seljatagune ajakirjandus oma õõnsa paatosega oli ainult võltsinud. Ükski osa sellest romaanist pole kirjutatud sellise kibedusega kui need, kus kirjanik kõneleb seljataguste ajakirjanike külaskäigest kaevikusse ja sõdurite iroonilisest suhtumisest neisse elukutselisisse ülevõõpajaisse. Barbusse oli sidunud end oma kaevikukaaslaste ees lubadusega julgeda viimaks ütelda neist kõik, mida keegi polnud ütlenud.

nud ega tahtnud kuuldagi. See oli sõja muutumatu igapäev, sõdurite roostetumine vett nõrguvas kaevikuis, kus nad hakkasid sarnanema enam mullaga, mis neid ümbritses, kui muu inimkonnaga; see oli elust väljakistud ja inimkonna algastmete tagasipaisatud inimeste kõdunemine tõmbis sõnakuulmises, elu ürgoludes, kus elasid veel ainult alginimese enesekaitse vaistud, surmaootuse ja surmast pääsmise hetkelise rõõmu tunded, mida elustab ainsa hingelise jõuallikana ühisest kannatusest kasvanud sõdurite seltsimehelikkusetunne. Viimaste kujutustes avaldub kogu see ääretu sümpaatia ja solidaarsustunne, mis sidus kirjanikkugi ta kaeviku-seltsimeestega. Pealetungide ja kaitselahingute episoodid on vaid kiired ja järsud vapustused selles püsivas sõjapolundis, mille kujutus oli kirjaniku peasiht. Nad haaravad sõdureid, et paisata neid mõneks tunniks mingisse loodusjõulisse keerisesse, mille masendusest päästab ülejäänuid ainult ääretu närvide ja keha väsimus. Seljagatusesse valguvad aga inimeste riismed, et voolata kokku sidumispunktidesse, mille pilte võiks olla leiutanud ainult hullunud fantaasia, kui nad ei põhjenedks kaasaelanud inimese vahelel mälestusil. Ühel sidumispunktil laseb kirjanik targata viimaks esimesi küsimusi selle määratu kannatuse mõtte ja põhjuste kohta. Üks haavatud lendur jutustab palavikuhoold õhust nähtud sõjapildist, kraavidesse peitunud kahest vastas-sõjaväest, kes pühapäeval kiidavad mõlemad sama jumalat laulude ja liigutustega, mis sarnanevad üksteisele kuni mõttetuseni. Teised sõdurid, kes oma valu kõrval suudavad veel mõelda, kobavad vaevalt edasi küsimustega: miks? milleks?, millele nad ei leia vastust. Hävituse määratus on ajanud ammu tulude minekuvaimustuse põhimõtted, kõik põhjendused on kaotanud veenava jõu tõeluse ees, mis on kaotanud iga inimliku tähenduse, sest on elu enda, kõige inimliku ja oleva absoluutne eitus. Teos lõpeb lootusega tulevikku, mis

põhjeneb kaevikuis kõige sügavamalt kogetud inimeste vendlustundel. See on kõigi sõjast läbikäinute lootus, et rahvastevaheline vendlus ja enne kõike lihtrahva solidaarsus, kellel pole midagi tapatalgutega võita ja ainult kõik kaotada, teeks võimatuks sõja kordumise.

Selles lootuses on seletus kõigele, mida Henri Barbusse hiljem on teinud. Tingimustetu siirusega, millisega ta andus kõigele, pühendus ta sealt peale tööle selle sihi heaks. Kõik ilukirjanduslikud teosed, mis ta hiljem kirjutas, jooksevad kokku selle eesmärgi juurde, mille teostamist ta lootis saavutatavat ühiskondliku süsteemi juures, kus rahvaste saatust ei otsustaks mitte kapitalihuvid ja ülimusringkondade au ja tuluahnused, vaid laiade töötavate kihtide eluhuvid. Kirjanik Barbusse'ist oli saanud võitleja, prohveti tulega südametunnistuste ärataja, kes algatas rahvusvahelisi kongresse sõjahädaohu ja fašismisurve vastu, mille teid ta nägi ühinevat ammu enne tänaste rahvusvaheliste konfliktide tekkimist.

1920. a. ümber liitus suur osa Euroopa intelligentsist n. n. Clarté (Selguse) liiduks, mille hingeks oli Barbusse, nagu selle liidu programmiks oli Barbusse'i 1919. a. ilmunud romaan Clarté, kus ta arendas Tules algatatud küsimusi edasi üldiseks rahu heaks võitlemise programmiks. Clarté liit lagunes hiljem liig ühekülgsest arendatud poliitilise suuna tõttu. See ei takistanud siiski Barbusse'i jätkamast alatud tööd. Ta paljud reisid Euroopa mais olid inimliku solidaarsustunde äratused ja tähelepanu juhtimised kõigile hädaohukolletele, mis ähvardasid inimkonna elualuseid, inimeste põhiõigust valgustatud ja töökale elule. Vaatamata silmapiiri tumenemisele naabermail võis ta oma kodumaal viimaseil aastail näha järjest kasvavat vastukaja enda tööle, mille tõeline energiaallikas oli ta ustavuses sõjas langenud kaaslaste lootusele, et maailmasõda jääb viimseks sõjaks maailmas.

Jaan Koort.

Põlised pikad Kadrioru puud ja varjurikkad sirged alleed juhatavad jalutaja lossiplatsile. Sääl stiiliehtsa lossi kõrval seisavad endised vene tsaari Peetri hobusetallid. Omapärane vaatepilt: õues lebavad hiiglasuured saare- ja tammetüvikud ja india pali-sandripakud, mille otsad ookerkollasega hoolikalt värvitud. Nende salka piiravad määratusuured, tuhandeisse puudadesse ulatuvad musta ja punase graniidimürakad ja marmorikambad. Kivikamakate ja tammetüvede vahelt kasvab õuele nagu maakamarast vägi-mees — gigant sõdurikuju pronksist. Granaadiheitja, üle 2 sülla kõrge, mehekuju, metsiku ilmega näos, päästab surmariista sütiku.

Ümber vaadates silmame aidaukse sarnase läve ja kuuri. Kuuldub saagimist ja täksimist.

Kitsas esik on täidetud igasugu kips-, pronks- ja terrakottareljeefidega, kivist ja pronksist peadega. Sellele järgneb laiaaknaline, valge laetu lõõvilune, mis harjani on täis halli kivitolmu. Risti üle lae jooksevad punkteermasina traadid ja maas savipõrandal rivistuvad mitusada tuliteravat kivipeitlit ja täksi. Akna ees kivikillu vihmas taovad higised mehed musta graniidimürakat. Poolteisemeetrisest raudkivikambast kuurdub hiiglasuur C. R. Jakobsoni pea. Teiselpool raiub mehekuju saaremaa marmorist ristimärki. Läheme edasi! Jälle maapõ-

Vanamehe pea (gran.).

randaline ateljeeruum. Kahelpool ust laiad modelleerimistahvlid pealelaotud värskes saviga, nende vahel seinal kuulsa arhitekti valmistatud pangamaja projekt, kaks kunstnikku voolivad tolle fassaadi ilustusi ja vappe. Teises seinas ripuvad visked ja projektid alasti kehast ja mälestussambaist. Ning keset seda suurt ateljeed seisab modelleerimispukk, saviastja ja veenõu. Märka mähist seotakse ja avatakse, seotakse ja avatakse väsimatumaist kätest, väsimatumaist silmist hommikust õhtuni alalõpmata. Siin töötab suur kunstnik ise, see on kujur Jaan Koort oma kodus.

*

Ka neile, kes pole saanud jagada Barbusse'i ühiskondlikke vaateid, on ta jäänud inimlikkuse ja ennastsalgava südametunnistuslikkuse eeskujuks. Avaramalt kui keegi kaasaegseist suutis ta endasse vastu võtta ja kõige tulisemalt läbi elada lugematute inimeste kannatusi ja igatsust parema saatuse järgi. Oma elutööga andis ta neile vastuse, mis lohutas paljusid. Ta viimaseaja teosed, mida ta leidis aega

kirjutada oma välise aktiivsuse kõrval, otsivad ühendust rahva kollektiivsete eluküsimustega. Kujutused, mida ta elust annab, masendavad võib olla oma terava piirlusega, kuid neist sünnib kohati seda sügavamalt haaravaid puhtinimlikke tundeõisi, kirjaniku enda rikka kujutus- ja tundeelu sähvatusi, mis on üksi lohutanud kindlasti lugematuid lugejaid.

Palvetaja (india palisander).

A. Kitzbergi büst (pronks).

Kujur Jaan Koort (* 19. 11. 1883 Sootagas, † 14. 10. 1935 Moskvas) õppis H. Treffneri gümnaasiumis ja 1902.—1904. Peterburis Stieglitzi kunstikoolis, mille järele siirdub Pariisi edasi õppima. Siin töötab kunstnik Ecole des Beaux Arts'is ja mitmetes eraatlejeedes skulptuuri ja maali alal ja võtab osa kunstinäitustest.

1908. a. esineb ta juba oma skulptuurtöödega Kevadsalongis. 1910. a. on Koort tegev kodumaal, kus võtab oma töödega osa Tartus II eesti kunstinäitusest. 1910.—1915. leiame kujuri jälle Pariisist. Seekord esineb ta mitmel näitusil ja võidab endale tunnustust, 1915.—1917. töötab J. Koort juba Moskvas, võttes osa Mir iskusstva ja teiste näitustest. Selle järele töötab ta vaheldumisi Pariisis ja kodumaal. 1917.—1921. Tartus, 1922. Pariisis. 1923. a. korraldab Koort Tartus oma tööde erinäituse, milles välja paneb 38 skulptuurteost, 26 maali, 56 joonist, võites suurt tähelepanu ja tunnustust. 1921. a. esineb kujur oma 1914. alustatud ja pika aja kestes lõpule viidud hiilgenumbriga: india palisandrist „Palvetaja“ kujuga Pariisi Sügisalongis ja ta valiti Salongi liikmeks. 1924. a. esineb taas Pariisis Kevadsalongis ja valitakse selle liikmeks.

1927. a. matkab kujur Austraaliasse ja 1924. a. alates asub Tallinna, kus asutab eraatleje ja avab keraamika töökoja. Möödunud aastal võttis ta vastu Nõuk. Vene hariduskomissariaadilt kutse ja asus Moskva Gschelli keraamikatehase juhiks, kus külmetuse tagajärjel kopsupõletikku suri.

J. Koorti kujurilooming oli intensiivne vormitõe ja ilu kooskõla otsimine. Ta oli sügavatundeline, terav vaatleja ja osavaim skulptuurse vormiprobleemi viljeleja. Kujuri esimene loomingujärk on selgejooneline impressionismi võidukäik eesti raidkunstis ja tema loomingu teine järk monumentaalse kompositsiooni tervikluse ja staatilise rahu kehastamine raskes väärisaineses. Tema kõrge tehniline kool ja väsimatu vormiviimistlus nii kõvade puude, marmori, graniidi, pronksi kui ka terrakotta alal avaldasid lugupidamist tema isiku vastu mitte ainult kunstnikkonnas, vaid ka seltskonnas ja väljaspool kodumaad. Kunstkivi leiutamine ja keraamika ala viljelemine meie kunstitegevuses on kujur Koorti teeneid. Kuid võrdlematult kõrgeväärtuslike teostega on ta rikastand ka meie kujutava kunsti varasalvi. Ta tööd elavad üle aegade ja väärivad tunnustust tulevastelt põlvedelt.

Aleksander Puškin.

Järg.

Puškini hoogsaimaks järguks kogu ta elus oli siiski 1830-nda aasta sügis, mille ta, piiratuna karantiinest, pidi veetma Boldinos. Siin on loodud „Eugen Onegin'i“ lõpppeatükid, groteskne poeem-aneekdoot oktaaves „M a j a k e K o l o m n i s“ (milles parodeeritud n. n. kõrge poeemi võtted), neli toredat pisitragöödiat ja humoristlik romaanikatke „G o r j u h i n a k ü l a a j a l u g u“, „stiliseeringu ja paroodia meisterteos, mis hiljem sai eeskujuks Saltõkov-Štšedrini kuulsale romaan-satiirile „Ühe linna ajalugu“. Kahjuks ei võimalda piiratud ruum mainit lühiteoste juures peatuda pikemalt. Puškini pisitragöödiast „K i v i n e k ü l a l i n e“ käsitab ürgvana Don-Juani probleemi; see on haarav pilt igavesti rahuldamatust armu- ja iluotsinguist, mis ei pörka tagasi isegi surma eest. „I h n s a s r ü ü t l i s“ on antud monumentaalne kujutus alasti kullakirest, „M o z a r t j a S a l i e r i s“ — vastolu vabalt loova geenius ja keskpärase kunsti-professionaali vahel. „Pidu katku ajal“ leidis juba varem mainimist. „Belkini jutustused“, vaatamata oma näilikule lihtsusele, on küllaltki komplitseerit kunstiteosed. Erilist tähelepanu väärivad neis „J a a m a v a l v u r“, milles Puškin toob oma annuse sentimentalismile, ja traagilise koloriidiga psüh-

holoogiline novell „L a s k“. Ülejäänud kolm lühilugu on sisult väheütleavamad.

Esimesil abieluaastail näis Puškini elujärg mitmeti paranevat. Veetnud talve ja osa kevadet Moskvast, asus värske abielupaar mõneks ajaks Tsarskoe-Seloo'sse, kus tollal peatus ka Žukovski. Tülpind möödunud aastate tagakiusamisist, osalt aga ka aja tendentside mõjul, astus Puškin ikka enam ja enam offitsiaalse patriotismi rajale, kirjutades luuletusi nagu „Venemaa teotajaile“ ja „Borodino aastapäev“. Liberaalselt häälestet seltskonnakihtides kutsus see esile palju pahameelt. Tsarskoe-Seloo's värsistas Puškin, võisteldes Žukovskiga, rea rahvajutte, nagu „Lugu tsaar Saltaanist“, „Lugu popist ja ta sulasest Balda'st“, „Lugu kalurist ja kalast“, lisades neile paar aastat hiljem veel „Loo surnud printsessist“ (1833), „Kuldsest kukest“ (1834) ja katke värsidraamast „Näki-neiu“ (1832). 1831. a. lõpul, tasuks ta patriootiliste luuletuste eest, määrati Puškin taas Välisasjade Kollegiumi juurde, palgaga 5000 rubla aastas. Ühtlasi võimaldati talle sissepääs riigiarhiivesse — Peeter-Suure ajastu uurimiseks. 1832. a. jaanuaris valiti ta Vene Keiserliku Akadeemia liikmeks.

Mainitagu tollest suurest teoste reast vaid kõige silmapaistvamaid nagu mustast graniidist Vanamehe pea (1918), must. gran. Naisepea (1915) Tretjakovi galleriis, Melankoolia, india palisandrist „Palvetaja“ (1921), värvilisest puust „Püha Barbara“ (1922), marmorist Lapse pea (1920) ja Põlvitaja naine (1923), Eesti taat, must. graniidist Madonna, pronksist A. Kitzberg, kipsist H. Treffner ja

palju ilmerikkaid lapsepäid. Mälestussambaist Rapla ainulaadne sammas 4 maskiga (1925), Julius Kuperjanovi sarkofaag Saaremaa marmorist (1926) ja C. R. Jakobsoni hauasammas j. t. Omapärane on J. Koort loomaskulptuuri harrastusis. Neist väga vormikaunis Kits Tallinnas, Öökulle, Papagoi ja pörsad.

J. Koorti töid leidub kunstimuseumides ja erakogudes.

Töötades arhiivis, sattusid Puškini kätte mõned andmed Pugatšovi kohta, ning oma esialgsest töökavast loobudes, asus ta „P u g a t š o v i m ä s s u a j a l o o“ koostamisele. Leppimata kuiva arhiivmaterjaliga, tegi ta 1833. a. sügisel pikema matka Kaasani, Simbirski, Pensa ja Orenburgi kubermangesse — kohapäälsete vaatluste sooritamiseks. Siin õnnestus tal kõnetada mõnda sajaaastast, kes mainit mässuaega veel isiklikult mäletasid. Puhates kaks kuud Boldinos, viis ta oma töö lõpule, lisades sellele veel poemid „Vaskratsanik“ ja „Andželo“.

„Pugatšovi mässu ajalugu“ tõi Puškinile kammerjunkru tiitli; pääle selle sai ta riigikassast 2000 rbl. laenu teose väljaandmiseks. Kõigest sellest oli poeedil aga vähe rõõmu. Kuuludes keskmissse aadlisse, ei suutnud ta end tunda üheväärsse liikmena teiste õuekondlaste seas. Iga vastamata viisi, iga tahtmatagi hoolimatuseavaldus mõjus tasse solvusest. Kammerjunkru tiitel ja kohustused polnud temavanu-

sele mehele ammugi enam sobivad; teenistus õuekonnas paistis talle tühi-sena ja naeruväärsena. Palus ta end aga vallandada, ähvardati teda keisri ebasoosinguga ja keeluga, kasutada riigiarhiive. Siia seltsisid veel rahalised mured. Elu õuekonnas, naise tualetid jne. neelasid kaugelt rohkem raha kui Puškin teenida suutis. Tema mõis oli ammugi pandit, võlakoorem kasvas aga päev-päevalt. Küll palus ta vanemaid kas või paariks aastakski kolida Mihhailovkasse, küll vannutas ta oma naist loobuma õuekonna elust ning asuma temaga Boldinosse — asjata. Kõik Puškinite mõisad olid armetus olukorras, kuid poeedist kammerjunkur oli ainuke perekonnas, kes laostumisohus oli tõsiselt teadlik. „Rippuvus perekonnaelust muudab inimese kõlblisemaks. Rippuvus, millega meie end koormame auahnuse või puuduse ajal, alandab meid“, kirjutas ta naisele. Ometi pidi Puškingi „puuduse ajal“ mitmeti alandama oma muusat. Võideldes noil ajal puhta ja

AUGUST SANG.

Ma üksikuna.

*Ma üksikuna kinost tulen
ja läbi saju otsin teed.
On külmad kella kümne tuled
ja terve tänav läigib veest.*

*Üks hulkuv koer, paar hilist teelist,
teeristmel luusib kesköödaam.
Kuid minu elusthaigeid meeli
ei huvita see panoraam.*

*Tean küll, et igiõnne eesust
võib avada vaid siiras usk.
Kui mind kui kurat kõrves Jeesust
ei jäta rahule mu tusk.*

*Käin, kõrvus rahutuse hõige,
ja üksik aste kõmab pael.
Vihm raugend, tähistaevast lõige,
säält alla sirab Põhjanael.*

rippumatu kunstiideaali eest, pidi ta siiski lõviosa oma tööjõust raiskama rahateenimise ning oma seltskondliku positsiooni kindlustamise otstarbeks. Selleks on kirjutet ta „Pugatšovi mässu ajalugu“, selleks palus ta luba ajalehe —, ja seda mitte saades, kirjandusliku kuukirja väljaandmiseks. Tema 1835. aastal ilmuma hakkav „Kaasaegne“ seadis oma sihiks, tõkestada kõikjal levinevat maitsete lamesustumist ja koondada kirjanduslik kriitika taas kompetentsete isikute kätte. Ometi suhtus publik „Kaasaegsesse“ jahedalt; tellimisi kogunes vägagi tagasihoidlikult. Siin-säääl ajakirjanduses vilksatas isegi märkusi, Puškin olevat enese tühjaks kirjutanud ning et tema võimed pole enam endised. Ja samal ajal tema parim poeem „Vaskratsanik“ ei saanud üldse trükkimisluba, ta parim jutustus „Kapteni tütar“ oli alles ilmumata ning näitelavale ei pääsenud (tsensuurilude tõttu) ükski ta teoseist... Pole siis ime, et Puškin ühes oma surmaeelses kirjas kaebab: „... elu, nii meeldiv harjumus kui ta ka pole,

sisaldab kibedusi, mis muudavad ta lõppude lõpuks vastikuks. Maailm — see on järele poriloik“.

Kõik auavaldused, mis Puškinile ta elu viimasel perioodil osaks said, ei vabastanud teda hetkekski politsei valve alt. Endist viisi pidi ta iga pisimagi sammu puhul ülemuselt luba küsima, taluma Benckendorffi noomitusi ja tsensuurikiusust. Ühe akadeemia pihta sihitud epigrammi pärast oli tal inetu kokkupõrge haridusminister Uvaroviga. Üliterationa satiiriga, „Lukulluse tervenemine“, mida tal, alapäälkirjaga „tõlge ladina keelest“, oli õnnestunud poetada kuhugi Moskva žurnaali, tasus ta ministri käitumise. Järgnes pinev stseen Benckendorffi kabinetis, kus Puškin, suutmata taltutada oma viha, krahvile jämedaid solvanguid näkku paiskas. Kõige selle tulemusena tekkis Peterburi kõrgemas seltskonnas koalitsioon, krahv Benckendorffi ja Uvaroviga eesotsas, mis oma sihiks seadis Puškinit nii või teisiti hukutada. Juhus selleks leidis pea. Öüeringkonnis liikus sel ajal ilus, kuid vastutustundeta prantslane-

BERNARD KANGRO.

Tuuline.

*On suvelt kattedehed kärisevad,
musthaljas kaerapõld ju pöörisev ajab.
Kesv kasvuõhinas nüüd väriseb —
maa tuksumise kauge vastukaja.*

*Ju sirgeid nisukõrvi täriseb
kui valgest terasest. Üksteise najal
end hernevõrsed sidund päriseks —
ja linaõisi kumarasse sajab.*

*Nüüd viljad lõhenevad kasvuhimust
ning mahlaks taltub tormitseja veri.
Kuid paigamehe rahu lahkub minust.*

*Kui lauritspäeva tuultes lokkab põld
ja helekoldseks pleekub kaeraõlg,
siis jälle kaldun looka tuuleperi.*

legitimist, parun G. Heckern-D'Anthès, kes Puškini naise ümber hakkas lipitsema. Hollandi kuningriigi saadik Peterburis, parun Heckern (D'Anthès'i kasuisa) mängis siinjuures häbitut kupeldajarolli. Puškinit ennast bombadeeriti inetu keelepeksu ja ülbete anonüümkirjadega. Puhkes alan-dav tüli edeva õuekondlase ja Vene-maa suurima luuletaja vahel, mis Pe-terburi kõrgema seltskonna jaotas ka-heks laagriks. Lahendust ei suutnud tuua ka D'Anthès'i abiellumine Puš-kinini naiseõega; tumedad kuulujutud ning anonüümkirjad aina jätkusid. Lõpptulemuseks oli duell mõlema mehe vahel (27. jaan. 1837). Krahv Benckendorff, kes asjast teadis, saatis küll sandarmid seda takistama, mui-dugi aga valesse paika... Vastase kuul purustas Puškini sääre ja jäi peatuma kõhus; kahe päeva pärast järgnes surm.

Teade sündmusest levis kulutu-lena, avalik arvamine ärkas otsekui unest. Kogu päälinn kogunes leina-maha ümber; korra säilitamiseks telliti kohale isegi sõjaväepatrulle. Meele-avalduste kartusel toimusid matused salaja. Kuid juba levines seltskonnas tuhandete ärakirjade kaupa sel ajal veel tundmatu noore ohvitseri luuletus „Puškini surma puhul“. L e r m o n t o v i s oli surnud poeedile kasvanud vääriline järeלטulija.

Puškinini kunstiküpsemad teosed nii värsis kui proosas — „Vaskrat-sanik“, „Kapteni tütar“ ja „Poti daam“ langevad ta elu viimasesse järku. Ka „Eugen Onegin“, kuigi lõpetet mõni aeg varem, ilmus kogu väljaandena alles 1833. a. „V a s k r a t s a n i k u s“, mis tsensuuri kärbetega võis ilmuda alles pärast autori surma, annab Puš-kin oma ajaloo filosoofia tuuma. Rah-vaste saatust uutesse roobastesse juh-tiv riiklik looming ei või alati arves-tada üksikisikute huve; iga suur-teos nõuab ohvreid. Poem on sure-matuks monumendiks Peterburi raja-jale. Byroni mõjust pole siin enam jälgegi. „K a p t e n i t ü t r e“ (1836) tegevus areneb Pugatšovi mässu taus-

tal; ajaloolised suursündmused ja pro-vintsi argielu, sõjakolelused ja muretu idüll esinevad siin meisterlikus põi-mingus. Puškini stiilile omane kristal-talne selgus on mahendat jutustus-toni intiimsusega. Realistlik-ajaloo-lise jutustusena „Kapteni tütar“ on vene kirjanduses jäänud ületamatuks. Anekdoodile alati võitvaist nõiakaar-dest on rajatud „Poti daami“ (1833) sündmustik. Puškin pakub siin meis-terliku analüüsi mängukirest, mis ke-hastund Hermannis, „venestund saks-lases Napoleoni profiili ja Mefisto hingega“. Analüüsi sügavuselt, kunst-tiliselt lakonismilt ja ehituse meister-likkuselt on „Poti daam“ Puškini esindavamaid teoseid (Sakulin).

Oma elu viimasel järgul Puškin ikka enam ja enam andus proosale. Röövlit ideelisel motiivil käsitleb ta ajalooline seiklusromaan „P u b r o v s k i“ (1832—1833); 1812. a. vabadus-sõja miljööd — katkendiks jääv „Ro-slavlev“. Lõpetamata jäi ka Kleopatra anekdoodile rajat jutustus „Egüptuse ööd“. Ka suurteosena kavatset „Vene Pelham“ pidi paraku jääma vaid ka-vandiks. Puškini loomingu krooniks on siiski ta sädelevalt vaimukas värsi-romaan „E u g e n O n e g i n“. „Ma ei kirjuta romaani, vaid romaani värs-sides — ääretu vahe! Midagi „Don Juan'i“ laadis“ — kirjutas Puškin 1823. a. vürst Njasemskile. Tõepoo-lest, teose nimikangelane säilitab lõ-puni byronlikke jooni, on, Puškini enda sõnade järele tüüpiline „mosko-viit haroldimantlis“. Teos tervikuna võttes ei mahu ent kaugeltki enam Byroni maneeeri raamesse. Otsekui Veenus merivahust, nii kerkis „Eugen Onegin“ byronismi suitsusambaist (Sakulin). Seltskonnaromaan Vene aadli elust läinud sajandi esimesel veerandil, kajastuvad siin kõik selle-aegsed elu- ning vaimuavaldused — byronism (Eugen Onegin'is), roman-tiline idealism (Lenski's), patriarhaal-ne vaikelu külaüksinduses (Larin'id), päälinna salongide ja pidusaalide mil-jöö, prantsuse kultuuraadlikodudes, rahvapärimeste harrastus (Tatjana's)

jne. Mitte asjata Belinski ei nime-
tand „Eugen Onegin'it“ vene tolle-
aegsete olude parimaks entsüklopee-
diaks. Idüll, tragöödia, satiir esine-
vad orgaanilises põimingus; vaevalt
märgatav lüüriline aroom elustab
kogu jutustuskudet. Viiks liiga kau-
gele loendada mainit teose üksikuid
kunstivoorusi, ütlen vaid, et ma ühtki
pikemat värseiteost maailmakirjanduses
pole lugenud säärase kerguse ja mõ-
nuga kui „Eugen Oneginit“. Ning
ometi on see sisuliselt võttes sügav
ja probleemiküllane raamat, mis igal
taaslugemisel meis uusi mõtteid ning
ilujoovastusi äratav.

Mis puutub Puškini lüüril-
lisse toodangusse, siis üllat-
tab meid kõigepäält selle liikide mit-
mekesisus, vormi elastsus ja värsside
kõlavus. Olgu see ood, elegia, ro-
manss, epistel, satiir või epigramm —
kõigis tundub meistri vilunud kätt.
Suur on Puškin just oma lihtsuses.
Mitte asjata pole teda võrreldud anti-
iikaja klassiliste laulikutega. Sundi-
mata loomulikkusega käsitab ta kõige
erinevamaid aineid ja vorme, tema
kunstivaist jääb kõikjal eksimatuks.
Belinski kaunis lause: „Tõelisele
kunstnikule — kus on elu, sääl ka
luule“, käib enne kõike just Puškini
kohta.

Meelivallutav on Puškini vaibu-
matu nooruslikkus. Armastuse motiiv
ala vahelduvas modulatsioones ka-
jastub kogu ta lüürikatoodangus.
„Peenendet ja hingestet tundmuste
muusika“ ei lahku temast ei rõõmus
ega leinas. Örnade hingede mageda
haleduskultusega pole tal sellevastu
aga midagi tegemist; Puškini kurbu-
seski väljendub üdini terve ja võimas
luuletajanatuur. Nooruses kaldub
kergesse anakreontikasse, õilistub ta
elukäsitus aasta-aastalt ülevamaks,
kaotamata sääljuures midagi oma
päikesepaistelisusest. Tema loodus-
kirjeldused on täpsed ja napolisõnali-
sed; siingi hoidub ta udusest senti-
mentalismist. Hingestet tõelikkus on
ja jääb tema ideaaliks, „Puškini vaim-
line pale evib midagi goethelikku.

Klassitsismi hele, apolliiniline element
muutus ta loomingu lahutamatuks
osaks“ (Sakulin).

Kirjanduslike voolude võitlus läi-
nud sajandi esimesel kolmandikul jõu-
dis Puškini lahendavasse lõppjärku.
„Tema korraldas valitseva kaose ning
aitas vastolulised elemendid harmoo-
nilisele sünteesile“ (Sakulin). Seis-
tes kõrgemal stiilitülidest Parnassil,
ulatus ta pilk igast laagrist leidma
midagi kasutamiskõlbulikkku. Lihtsus-
tades kulunud vorme, vabastades neid
konventsiooni savikorrast, õilistas ta
neid ühtlasi. Klassitsismis võlus teda
kujunduse selgus ja lihtsus, romantis-
mis — subjektiivne tundeintensiivsus
ja rahvapärimeste harrastus. Pääle
selle on Puškin kirjutanud veel sen-
timentaalses ja sekluslikus laadis.
Kõiki neid mõjusugemeid oma ande-
kohaselt dissimileerides, avas ta vene
kirjandusele uue arengusuuna kunsti-
realismi näol.

Vaatamata oma kuuluvusele eu-
roopaliselt harit ülemkihti, oli Puškin
ometi teadlik, et aadlikultuuri tugevus
seisab selle pidevas kontaktis rahva-
liku loominguga. Vene kodanikusei-
sus oli sel ajal veel kujunemata ega
omanud kindlat kultuurilist ilmet;
polnud siis ka ime, et Puškin säälpoolseile
kunstiüritusile vaatas pisut
üle õla. Lihtrahva keel, folkloor ning
etnograafia, samuti muistsed krooni-
kad ja pühakulegendid olid temale
sellevastu alaliseks inspiratsiooniali-
kaks. Haarates oma kultuurivalemisse
nii euroopa kui põlisvene printsiibid,
seisab Puškin vene kirjandusloos
aadlikultuuri kõrgeima tipuna. Tema
geniaalne looming ühendas eneses
kõik ajastu kultuurilised ja kirjandus-
likud elemendid (Sakulin).

M ä r k u s: Käesoleva kirjutise esi-
veergu (Kevadik nr. 2) on sattund paar
eksitavat viga. Puškin ei surnud mitte
27-1, vaid 29-1 jaanuaril (27-1 oli duell).
Samuti 6-s reas (ülevall) peab olema
l ä ä n e (pro lõuna). Kahjuks on käes-
oleva vaatluse raamest pidand välja jääma
Puškini frivoolne, Kristuse sündimislugu
käsitlev nooruspoeem „G a b r i l i a a d“
(1821), mis pole mulle osutund kätte-
saadavaks.

Talve tulek.

Me põhja sui on lõuna talve
groteskseks väänat jäljendus.
Vaid hetk, siis kaob — ei aita palve!
Tõik kurb — ja kurb mu väljendus.
Ju sügistaevas tuhakarva,
päev paistab kiduralt ja harva,
ja vara saabub videvik;
ju laane sume sügavik
kurb-mühavana lagenemas;
ju maale laskub uduloor;
metsparde kilkav killavoor
käib lõunasse, ning sagenemas
hall aeg, mil nukraks norgub meel:
november seisab ukse eel.

Koit hämuselt ja külmalt väljas,
vait põllutööde rõkkav rutt,
ning emasoega maanteel nälgjas
näed ahnelt saagitsemas sutt;
lõhn ajab nohisema ruuna,
arg sõitja võtab otsesuuna
ja laseb märke täies hoos;
ei enam lehmadega koos
käi puhtel karjamaale karjus,
ei tule kokku ammuv parv
keskpäeviti, kui huikab sarv;
peerg praksub tare soojas varjus,
sääl laulab neid ja vurinal
käib tallalaud ta jalge all.

Nüüd väljadel, kust veeti voosid,
külm paugub, hõbekas on härm...
(mu publik ootab riimi „roosid“:
siis võtke, et ei tekiks lärm!)
Parketist puhtamana mäe all
jõe vesi tardus helkja jää all;
ju poistekamand omapääd
sääl uiskudega löikab jääd;
too taaruv punajalgne hani
vist meelsalt liugleks mööda vett;
jalg hoolsalt jääle asetet,
kuid libastub; ja lumi pani
kõik virvendama, rõõsk ja hell, —
näe, tähti kuhjub kallastel.

Mis üritada külanukas?
Kas jalutada? Meel ei saa
sest lahutust: kõik loodus hukas,

Kui päike kutsub.

Järg.

IV

Kerkis silmapiirile kitsas joon, see paistis ja kasvas, kuni võisime eritella üksikuid majakesi ja eemal sinavat metsa. See oli Hiiumaa. Järsku vaikus tasane urin laevakeres ja solinal ujus laev kai äärde. Päikesest ja tuulest pruunikspargitud laevapoiss hüppas kadestustäratava saltoga sillale, keris trossiotsa sillaposti ümber ja vabisedes peatus ujuv maja. Ehkki sõit oli väldand tundi kaks, oli siiski raske lahkuda merelt — oli midagi seletamatut, mis köitis ja võlus, midagi, millest otse võimatu oli lahkuda. Pikkamööda kobisid maale vanad eidekesed, tammusid raskelt tugevad merimehed ja kõndisid kergelt päevitand saarepiigad. Kuid lahkuda tuli meilgi — laev pidi ju peagi edasi sõitma. Saime jalgrattad, ja uniselt lonkisime kaldale. Kriiskas hele signaal, veel teinegi, ja edasi ruttas väike ja pobisev aurikuke.

Rand oli vaikne ja üksik. Tasaselt veeresid lained kaldakividele ja üksikud majakesed uinusid põlises rahus, — hällilauluks laintekohin. Päike aga veeres ja vajus. „Oi sa armas aeg,“ märkasime äkki, „varsti jõuab juba õhtu ja meil ligi 60 km sõita!“

Ei nüüd olnud enam mahti vaadelda puhkavat merd. Sõit seisis ees ja uued elamused — eks meri tuleb jälle.

Kadakane ja kivine on Hiiumaa loodus, ei siin küüni mägi taevaste kõrguste poole ega pilluta puud pilvi. Väike ja alandlik on rohigi — katab vaid sileda murukoorena paepõhjast maad. Teede ääres kükitavad talud, tagasihoidlikud ja esiletükkimatud nagu kogu looduski. Klähvib ettevaatlikult pisike must koer, tõstab pead hobune, õigemini ehk poni — on tõesti imelik ja kuidagi võõrastav näha, et ka hobune võib olla nii pisike. Aga inimesed tolle liliputiisaarel on suured ja tugevad, laiaõlalised ja sinisilmalised. Hiidlased on sõbralik ja vastutulelik rahvas, ei ole uhke, ei kade — ta on aus ja õiglane. Ta vaates peegeldub kartmatu ja uljas vikerlane, ta liigutused on julged ja rahulikud, meel kindel ja vanakumatu. Seda kogesime juba varakult — teelgi olles ja vana kaluriga juteldes. Küsisime teed ja lõpuks ka ilma. — Rahulikult, lakooniliselt vastas ta, tossav piibukolu hambus, müts kuklas. Olime sattunud nagu uude maailma — ei olnud küllalt palju silmi, et kõike vaadata ja imetella.

*nii monotoonselt lage maa.
Kas lasta ratsa stepi kaudu?
Kuid hobu tõmbiks tambit raudu
sääl takistab jää murduv kirm,
et aina vääratada hirm.*

*Ei, istu pääle sünges hoones
ja loe: siin Walter Scott, sääl Pradt!
Loed arveid, siuna, nii et patt,
hing täis, ning rüüpa ühes jones,
et õhtu kaoks. Nii hubased
on talverõõmud tubased!*

(„Eugen Onegini“ neljandast laulust.)

Tõlkind ANTS ORAS.

Foto E. Laugaste.

Foto K. Praakli.

Pilte ENK Porkuni suvipäevilt.

Jõudis vaikne ja üllas õhtu, rahulik, peaaegu märkamatu. — Olime vaatlemisega tempo hoopis unustand. Korraga märkasime mustendavaid võsa-aluseid ja kustuvat taevast ning virgusime: kus me olime? Otsisime kaardi, uurisime ja uurisime, aga lõppeks selgus, et sõidetud oli vaid paar-kümmend kilomeetrit. Kuid nüüd vast algas sõit! Tuul vihises kõrvus, tolmujoad tõusid tagumiste kummide alt ja sääski ning põrnikaid lendas vastu nägu lugematul arvul. Teed olid haruldaselt hääd — võiksid eeskujuks olla „suuremaa“ meestele. Polnud sääli karta salakivikesi ega rattaroopaid, sile ja sirge nagu laud viis valendav rada läbi uinuva looduse. Sõnatult möödusid kilomeetripistid, külakesed, kirikud ja surnuaiad — nagu kinolint jooksis maastik kummalgipool teeveert. Pimedus aga tihenes ja tihenes, surid sinakad toonid taevavõlvil ja üha süngemaks muutusid metsad. Künlatuled vilkusid mustendaval foonil, vilkusid ja kustusid. Aeglaselt ujus puude latvade vahelt esile kahvatu-kollane kuusirp ja heitis pikki varje. Ohkaksime kergendatult — ometi ükski kaasrändur sel otse lõpumatul teekonnal. Loodus muutus uuesti selgemaks

ja teravamaks, võisime eritella jällegi üksikuid siluette. Ujusid uuesti mööda puudegrupid ja majad. Korraga tihenesid need ja samas kerkis pimedusest kirikutorn. Maapind muutus mügerlikuks, keha lõi kergelt õõtsuma — tähendab: kivitee ja koos sellega — alev. Uurisime taskulambi valgelt teemärke ja kilomeetritulpa ning olime tõsiselt hämmastund lugedes nime: Emmaste. Juba? Kas ongi sõidetud 30 km... ja sõita jääb veel 10? „Tubli,“ purskas Kall. „Täitsa hea,“ kiitsin mina — ja uuesti ratas-tele.

Vabanesime terve tee rõhund lummutisest, vahetasime mõtteid ja viskasime nalja. Hoolega passisime nüüd verstaposte, küll oleks hull lugu mööda sõita! „Kümme,“ hüüdis Kall ja varsti särasid kaks taskulampi kui soendj silmad. Esimene külatee ja nüüd teine... järelikult — siit alla, nii näitas punane joon taskuraamatus külaplaanil. Balanseerisime kitsukesel jalgrajal, kummalgi pool ääres haigutavad rattaroopad. Pikad kasteheinakõrred peksid kingi ja sabisesid kodarais, ehmunud konn hüppas latsatades kraavi vette. Aga kus meri? Kohinat polnud kustki kuulda. Aga plaan ei saand ka vale olla — oli ta

ju mitu korda seletet ja näidatud. Stopp! — olime teelahkmel. Ja väga õige — nool näitas paremat kätt. Esimene talu... ja nüüd teine. Jah, õieti olime küll tulnud: suur mänd tee ääres, selle kõrvalt käänduv talutee, kolm hoonet, uus laastkatusega elumaja — kohal! Ooh, jalad olid kohe päris pehmed — maa tundus imelikult tugeva ja kõvana, kingad kõmpusid naljakalt.

Õues oli vaikne ja rahulik, kõik magasid juba. Kall arvas läbi seina norinatki kuulvat. Kuulatasin ka mina — oli päris tõesti midagi selle-sarnast kuulda. Ja kuidas sa äratad raskest päevatööst väsind inimesi esimesest, sellest kõige magusamast unest! Panime esimesed rattad ketiga ühte ja keti omakord mingi tulba ümber aida esisel. Jah, need võisid küll nüüd magada ja puhata, aga meie ise? Tükk aega ristlesid valgusejoad mööda majaseinu, aga ei kuskil päästvat luugikest. Kuid lõppeks siiski — umbes 3 meetri kõrgusel maast muutis tume avaus. Pidime juba üles ronima hakkama, aga sel silmapilgul kähvatas pähe, mis teised hommikul me ratastest mõtlevad? Mis muud, kui kirjutame kirja. Kaustikust leht välja, pääle punaste tähtedega hr. don Alfred ja sissepoole „pisma“, et näe, otsi hommikul meid endid ka üles.

Süda rahul, alustasime uuesti ronimist. Seina ääres lebas mingi vana küna ja hunnik latte. Viimastega küll polnud midagi peale hakata, kuid küna seadsime ilusasti seina najale püsti ja nüüd ulatasime parajasti lävepakust kinni haarama. Esiteks lükkasin mina Kalle tagant, pärast tiris tema mind ülevalt, ja nii olimegi mõlemad päral. Otsisime taskust juba elektrilampe, et leida parajat küljalust, kui korraga kuulsime nohinat. Säh sulle, juba okupeeritud! Alla hüpata ja uut kohta otsida, see oleks olnud ikka natuke mõttetut — mis see loeb, et keegi siin magab! Äkki ongi Alfred? Roomasime tasakesi nohina suunas. Korraga puutus midagi pihku. Sagasin kinni naabri püksis-

reiest ja peatasin, ole hää ja tunnista, mis see on. Kompas temagi ja nii jõudsime üksmeelsele otsusele — tütarlapse king. „Vot palun, kui uhke,“ sosistas Kall. „Ära plära,“ sosistasin mina vastu, „katsume parem, et eemale saame. Ärkab üles, ehmu surnuks, säh siis!“ — „Või surnuks, nooh...“ Liikusime edasi, aga varsti tuli uus peatus — Kall paljastas hunniku rõivaid. Valgust teha ei julgend, aga siiski võisime konstateerida, et mehe rõivad. Kuulatasime, ja tõesti: nüüd kuuldus juba kaks või ehk veel enam nohisemist, aga ei ühtki norisemist. „No nüüd oleme parajas kohas,“ mõtlesime mõlemad, nagu pärast selgus. Ronisime veel hulga maad edasi kuni nohinat enam ei kuulnud, viskasime siis otsekohe selili ja magasime paari minuti pärast kui surnud.

VI

Kihutasin hiigla kiiruga. Kõrvus vuhises ja tuhises ja jalad sõtkusid meeleheitlikult. Ümberringi oli ajuti pilkane pime, vahel aga paiskus silmadele hele valgusjuga, mis aga suri peagi ja kottpimedus laiutus uuesti. Jalgratas aga kihutas põrguliku urinaga. Korraga tajusin hämaraid piirjooni: kihutasin mingis kitsas sõõris. Seal aga hakkas sõõr maapinnast eemalduma ja tõusis üha kõrgemale — viimaks hiilgas pimestavalt kõrgel päakohal. Seal aga katkes ühtlane valgusekett ja muutus üksikuiks elektripirnideks. Nende taga nägin äkki pärani lõustu ja lõvilakkadega päid, kõik karjusid metsikult, ehk küll ühtki heli, peale rattavurina polnud kuulda. Urin ja mürin aga kasvas ja kasvas, muutus kõrvulukustavaks paukumiseks, sellejuures kihutasin koleda kiirusega sõõrist tekkinud tünnis. Tõusin ikka kõrgemale ja kõrgemale, juba asusin paralleelselt maale, nüüd kihutasin juba üsna tulederea ääres, metsiku lõustarea nina ees.

(Järgneb.)

Fr. Olupi lahkumise puhul.

Omapäraseks nähteks noorsoo organisatsioonides on tegelaste kiire vaheldumine. Sel ei puudu omad headki küljed: hoiab tardumise ja rutiini eest. Mõnikord siiski on kahju, kui lahkuvad inimesed, kes aastaid otsa nii suure innu ja andumusega on oma jõudu teatud organisatsioonile pühendanud ja selle töös põhjaliku asjatundmise omandanud. Nii kaua kui Friedrich Olup, pole keegi teine ENK-s juhtival kohal teotsend ja nii sügavale noorsoo karskusliikumise probleemaatikasse süvenend. Kui allakirjutatud 6 a. tagasi (suvel 1929) liidu esimehe kohalt lahkuda tuli, siis võisin teha seda üsna rahuliku südamega, teades, et asendajaks on Fr. Olup. Tundsin teda juba siis, kui ta alles käis Koeru algkooli teeradu ja teadsin, et kuigi kasvult pisim klassis, ta vaimselt ometi oli peajagu pikem mõnestki teisest. Selge pea ja ennastohverdava idealismiga on Fr. O. juhtinud ENK mööda nii mõnestki karist, ja kuigi tänapäeval sel alal teatud tagasimineku üle kurdetakse, siis vaevalt on selles süüdi Fr. O. On tõsiselt kahetsetav, et ta nüüd ENK tööst, m. s. ka „Kevadiku“ toimetamisest, täiesti loobus, seda enam, et eemaltvaataja ei näe paratamatuid põhjusi, mis seda oleksid tingind. Kui need põhjused on „sisemist“ laadi, siis tahaksin küll loota, et olukord peatselt jälle sääraseks kujuneb, et niisugune idealist, nagu Fr. Olup, oma kogemuste ja energia tagavara uuesti noorsoo karskusliikumisele pühendada saaks.

A. ELANGO.

Otse vaistlikult haarab käsi sulepideme järele, et ksv. Friedrich Olupit ennekoike tänada selle määratu energia, aatetule ja noorusvaimustuse eest, mida ta seitsme ja poole aasta jooksul on jagand kogu

eesti noorkasklaste perele ja „Kevadiku“ sõpradele. Ksv. F. Olup töötas ENK-liidu juhatuses 1927. a. detsembrist alates arhivarina, instruktöörina, abiesimehena ja esimehena kuni käesoleva aasta sügiseni, millal ta pidi minema kaitsevärke sundaega teenima. Avar ja liikuv hing, leidlik fantaasia, ennastületav tahtejõud, optimism ja usk noorsookarskusliikumise vajadusse on võimaldand ksv. F. Olupil püsida ENK-liitu juhtimas nii pikka aega. Just optimismi ja usku on ksv. Olupil alati jätkund. Raske mailgi silmapilgel noorsoo karskusliikumises pole ksv. F. Olup löönd käega, vaid on alati teisi julgustades ise otsind, kavatsend, kombineerind; võidelnud ja võitnud.

Suurimaks võiduks ksv. Olupil kahtlematult on need tuhanded südamed, mida ta on võitnud noorsookarskusliikumisele ja „Kevadikust“ hõõguva enesekasvatusliku ja elureformistliku vaimuse teostamisele.

Nende ridade ülesandeks pole teha lõppkokkuvõtet kõigest sellest, mida ksv. F. Olup noorsookarskusliikumisele on annud, kuna kogu noorkasklaste nimel loodan, et ksv. F. Olup varsti tagasi tuleb EN Karskusliitu juhtima.

H. MARK.

Porkunist ja muust.

Olen varemini, aastate eest, teinud kaasa mitmeid ENK suvipäevi. Nii haruldaselt rohkearvuline Pärnu, meeleolukas Otepää (kes ei mäletaks kadund prof. Põllu hoogsat improviseerit lõkkekonet!) — Porkuni oli neist palju pisem, aga muljetelt mitte. Vahepeäl on suvipäevade veerev koosseis palju muutunud, on tulnud uus põlv, kellele minusugene vastu astub võõrana, sellep. mõtlin kas mul sääl enam ongi kodune. Ent ma ei tea, kas oli see minu või teiste süü, kuid ära tulles tundsin end olevat ühise pere liikmena kõigiga. Nüüd loen kahjatsusega mälestuseks antud autogramme — suvi on läinud nii, et pole näinud kedagi neist armsaist inimesist. Ometi tahaksin näha neid veelgi, sest tunnen midagi õige tugevat, mis seob kõigi osavõtjatega.

See side on tugev sellepärast, et ta on ideoloogiline või õigemini elundeline. Kui lõpetasin seminari, olin ma suurem karsklane kui praegu. Ma seisin oma koolinõunik Reialiga ilusal kevadpäeval koolimaja trepil (ta oli kooli „katsumas“) ja tegin talle selgeks, kuidas see eesti rahvas saab mõnekümne aasta pärast karskeks. Las me kasvatame karske noorpõlve, siis kaovad varsti vanad ja ilm ongi karske. Hr. Reial vaidles mulle vastu, sest ta on kaval mees ja tahtis ka seda katsuda, kuidas ma oma vaateid põhjendan. Kuid nüüd aastate takka olen minagi taganenud ja leidnud, et koolinõunik mulle ainult vastuvaidlemise enese pärast ei vaielnud, vaid ta oli paratamatult kogunud: maailm jääb ikka seesuguseks nagu ta on. Ja kuidas saab tekkidagi too karske noorpõlv, kui tänapäeval viina saab igast viirtspeost, kui noorsoo karskusliidu riiklik toetus on peaaegu null, kui ta staabile on jäetud üks väike toake vist ainult üheks tunniks päevas, kui näit. keskkooliõpetajate kongressil karskuskasvatusest ega „Kevadikust“ üldse polnud juttu, vaid selle asemel kaevati, et keskkooli noortel ei olevat üldse ajakirja ja rututi kohe asutama uut.

Oh neid tuhandeid põhjusi, mis kõik selle karske noorpõlve nivelleerivad vanade järgi! Ent ega mina pole sellepärast ometi hakanud jooma. Siin pole mul kunagi olnud tarvet taganeda ega polegi taganenud. Ma tean, et tänapäeva riigimees

puhkab oma tööst sageli rannakasiinos, tean, et kunstnik, kui ta on müünud oma töö sihtkapitalile, pühitseb seda pisikese võtmisega, et koolmeister ja pastorgi (viimased muidugi palju enam) oma sünnipäevakest või muud sarnast peab vähemalt koduauetud veiniklaasi taga.

Aga kui kõige selle keskel ometi tuleb elada, siis ei saa teisiti kui tunda sama, mis Juhani Aho' teisek tema teoses „Kas mäletad?“

„Hulkusin sääl udus ilma juht-täheta, ilma seltsimeheliku toeta kustki, ei mingit vaimusugulust kellegagi selles, mida hing ja süda tarvitseb. Kõik oli suunatud välispidisele. Elati isamaalsuse, soomluse kãras, erakonnavõitluses, mis haaras kaasa ja innustas — aga see oli lahingupidamine, kodusõda, vennaviha, sõjaseisukord — see oli kui laagrielu, kus pole aega sisemise elu väärtustele... Ma ei leidnud midagi erilist ega isikupärast enese jaoks, kõik oli üldine ja väline toimitsemine. Ja kõige kõrgeleennulisemadki peod lõppesid joomingutega ja joomingud eeslinna ürgastes. Vaimu ei olnud õhus ega mingeid salapärasuse tiibu vuhisenud mu ümber... kuski ei paistnud hää haldja jälgil värskel lumel — üürikorterid, kõrtsid — uulitsapoisielu, ükskõik kas oldi üliõpilasmajas või seltsimeeste ringis, teatris või kõrtsis... tunnussõnaks oli „maha sentimentaalsus“... Ma ei leidnud hingehõimlust. Seltsilisi oli, aga mitte sõpru ega üksteise mõistjaid. Lähen kaasa, andun kogu südamega sellele, mis mulle on võõras, ja vaimustun sellest valelikult, teesklevalt, ennast vaid kaasa sundides, ja järgmisel päeval on valesõrmel.“

Suvipäevade väärtus mulle oli see, et ma olin inimeste keskel, kes karsklastena ja elureformi pooldajatena olid mulle ehtsad, et ma ei pruukinud järgmisel päeval üle elada „valesõrmelust“. Ega ma rohkem vajagi, sest mis on kenam kui tänapäeval leida midagi ehtsat, kas või natukenegi. Seepärast mu soov on, et ma teisel suvel näeksin teid ja teisi vastselt-saabunuidki veel kord. Eks meil kõigil ole ühine rõõm, et eesti noorsoo karskusliikumine ikka veel on elus ja ta niisuguseid suvipäevi ikka veel peab, kuigi hoopis raskemal tingimusil kui endistel aegadel.

Kõigile kirjavahetajaile liikmeile.

Kuna käesoleva aasta liikmemaksu tähtpäev lõppes juba 1. novembril, oleks soovitatav, et liikmed, kel liikmemaks tasumata käesoleva aasta eest, tasuda see ligemal ajal. Sama palutakse teha ka varemate aastate tasumata liikmemaksuga. Neile, kes oma liikmemaksu on tasunud, saadetakse liikmeraamat varssi kätte. Tänavuseks liikmeraamatuks on Liidu juhatus poolt määratud H. Madisson, Pärivus ja kasvatus.

Pöörame kirjavahetajate liikmete tähelepanu ka sellele, et nad igakord Liidule teataksid aadressi ja ka nime muutmised.

Eesti Noorsoo Karskusliidu VII noorsootegelaste kursus

algas 1. novembril. Kursusest osavõtjaid oli 70 ümber Tartust, Tallinnast, Narvast, Rakverest, Tapalt Põltsamaalt, Valgast, Petserist, Viljandist j. m.

Kursuse avas E. Karskusliidu esimees A. Kuum. Loengutega esinesid mag. A. El'ango noorsoo isetegevuse psühholoogilistest alustest ja E. Kubjas alkoholismi psühholoogiast.

Õhtupoolel toimus ekskursioon ülikooli raamatukokku ja õhtul oli Eesti Üliõpilaste Karskusühenduse ja Akadeemilise Karskusühingu korraldusel külalisõhtu kursulasile. Kõneles prof. J. Tõnisson: „Noorte ideaalid käesoleval ajal“, kus ta rõhutas isiksuse ja vabaduse otsustavat tähtsust rahva iseseisvana püsimises.

2. novembril jätkusid loengud, kus E. Kubjas käsitles edasi alkoholismi psühholoogiast, õp. H. Mark kõneles üleriiklikest noorsooorganisatsioonest Eestis, E. Laugaste koolilõpetanute kontakti võimalusist noorsoo karskusliikumisega ja dr. V. Hion suulisest eneseväljendamisest.

Õhtupoolikul oli ekskursioon E. R. Muuseumi ja õhtul kell 20 algas ENK asemikekogu koosolek, kus tuli kinnitamisele Liidu eelarve ja tegevuskava ning valiti uus Liidu juhatus.

Laupäeval jätkusid loengud kella 10—14. Kõnelesid õp. A. Kink ühismatkade korraldamisest, O. Ibius noorsootegelaste endarendamise võimalusist, A. Lõoring esperantost, õp. E. Jaanvärk distsipliinist noorsooorganisatsioonest.

Õhtupoolel oli deklamatsioonivõistlus ja õhtul lõppteekohtu. O. I.

1. novembril peeti XII asemikekogu koosolek, kust võttis osa 18 asemikku. Koosoleku juhatajaiks valiti H. Mark (Tartu) ja V. Niilus (Tartu). Pääsekretäriks G. Kink (Tartu) ja sekretäreks V. Reiman (Viljandi), S. Kask (Tallinn) ja V. Hendrikson (Tõrva). Mandaatkomisjoni kuulusid O. Ibius (Tartu), F. Beesen (Rakvere) ja A. Põld (Tartu).

„Kevadiku“ hinnaks määrati koolidele ja liikmetele 50 s.

Uusi liikmeid-orge võeti vastu 8, kirjavahetajaid liikmeid 22.

Uude juhatusse valiti J. Tork, H. Mark, G. Kink, E. Laugaste, O. Ibius, A. Stanovitš ja P. Sarv.

Kuna Eesti Noorsoo Karskusliidu laost on lõppemas

„Kevadiku“ I (1924) ja II (1925)

aastakäik, ostab Liidu juhatus tagasi numbmeid neist aastakäikudest kaanehinnaga.

Pakkumised palume saata Eesti Noorsoo Karskusliidule, Gustav-Adolfi 18, Tartu.

„Kevadik“ ilmub — 6 nr.-it aastas. Tellimishind $\frac{1}{1}$ a. 75 s., $\frac{1}{2}$ a. 40 s., üksiknr. 15 s.

Väljaandja: Eesti Noorsoo Karskusliit, Vastutav toimetaja: dr. phil. Alfred Koort. Tegevtoimetaja: Eevi Lassen. Toimetuse liikmed: Johannes Feldmann, Otto Ibius, Eduard Kubjas, Helgi Puusepp, Öie Sõster (toimetuse sekretär). Toimetuse aadress: Tartu, Gustav-Adolfi t. 18—2, postk. 86, telefon 404.

G. Roht'i trükk, Tartu: 1935.